

Eýran: Durmuş ölümiň ussat gizleýjisi

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Eýran: Durmuş ölümiň ussat gizleýjisi EÝRAN: DURMUŞ ÖLÜMIŇ USSAT GIZLEÝJISI

Eýran we oňa gulluk edýänler uly labirinte tarap barýarlar, Günbatar modeliniň konflikti oňa anyklyk we ugur gazandyrmaga ýeterlik bolmaýar

Çaga ulalyp mekdebe gidip başlanda doglandaky ýaly gowy enekä däl-de, gowy mugallyma mätäçlik duýýar.

Artur Şopengauer Ýewropanyň hristianlygy we oňa bolan mätäçligini aşandygyny aýtmak üçin şu aňlatmany ulanypdyr.

Ýagdaý şeýle: eýran režimi we hemme zada garamazdan ýoluny dowam etdirjek bolýan şoňa meňzeş režimleriň problemasy – çağany 45 ýaşyna ýetendigine garamazdan, onuň başyna şindizem

bir enekäniň dikilip goýlanlygydyr.

Ibrahim Reisiniň, Hüseyín Emir Abdullahiýanyň we onuň egindeşleriniň gurban bolmagyna getiren soňky hadysanyň üstünde biraz oýlananymyzda, çaga enekäniň seretmegine rugsat bermegiň netijeleri görnetin orta çykýar.

Ady agzalan ýolbaşçylaryň ölüm habarynyň ýasaýşyň we dowam edip duran durmuşyň alamatlarydygyna ynanmagyzy isleýän başgada birnäçe ölümiň bildirişini gizleyändigini aýdanymyzda, öte geçmesek gerek.

Bildirişi sessizlik we gizlinlik bilen örtülen ikinji ölüm režimiň syýasy frontyna we yzyndan bu fronty emele getirýän eýran saýlawlar prinsipine çenli deňiç uzaýar.

Çünki prezident we daşary işler ministri bolsun ýa-da bolmasyn, tapawudy ýok, işler öz akymyna dowam edip dur we munuň sebäbi-de hakyky häkimiýetiň bilnişi ýaly Dini lidee Ali Hamaneýiň we Rewolýusion Gwardiyanyň harbylarynyň elinde bolmagy. Tähranyň syýasatyndaky bolup biläýjek üýtgesmelere degişli orta atylan analizleriň köpüsini gury gep-gybatlaryň topbagyna öwürýänem şudur. Has az sözli syncylar barada aýdanda, düýp mesele bolan Dini lideriň oruntutary meselesiniň üstünde durdular, çünki işiň özeni jemlenýär.

Ikinji ölüm bildirişi otnositel taýdan ösen harby tehnologiyanyň nebsagyryjylykly ýagdaýyny gizlemegi göz öňüne tutulan rayat-ylmy usullary öz içine alýar.

Eýran öz ylmyna «goranyş» ylmy diýip biler we şeýtmek bilen elmydamkysy ýaly ýoklugyny sözli görnüşde aşyp biler hem-de bu ýoklugy ärdemlige öwrüp biler.

Emma görnüp duran hakykat şu: ýurt goranyşda bolsun ýa-da bolmasyn – könelşene we çöküp barýana meñzeýär, edil Leonid Brežnewiň soňky ýyllarynda Çernobyl heläkçiliginiň ylmy-tehniki yzagalaklygynyň möcberlerini aýan etmezinden öñ Sowet Soýuzynyň görünisi ýaly. Mihail Gorbaçýowyň ýolbaşçyligynда bolsa, gazyk urjak bolma agdarlyşygynyň tutuş sistemany agdarmaga ýetjekdigi aýan bolmaga başlapdy.

Üçünji ölüm bildirişi halkyň edinip biljek maglumatlary bilen baglanyşyklydy.

Gümürtikligi we şübheleri aradan aýryp biljek maglumatlary

edinmek, bu ýapyk ýurtda ýassygyň aşagyndan cyra gözlemek bilen deň.

Resmi habarlarda aýdylan zatlara çapraz gelýän maglumatlaryň «syzdyrylmagyna» ýa-da häkimiýetiň kesgitlän wagtyndan öň syzdyrylmagyna gutulgysyz ýagdaýda komplimasiýa hökmünde baha berilýär.

Bular ýaly çemeleşmeler sosial mediýanyň we maglumat elýeterlilikiniň giňden ýaýran döwründe özüne galmagally kwalifikasiýa gazandyrýar.

Ýekehe hadysanyň görkezen şular ýaly ölüm habarlary tanyş we köp gabat gelýän birnäçe ölüme goşulyp gidýäe.

Bu ölümleriň käbirleri erbetleşen ykdysady ýagdaý bilen baglanychykly, käbirleri-de Mahsa Amininiň we ondan öň Nida Agasoltanyň keç ykballaryna şayatlyk eden zenanlaryň şertlerine deňic uzaýar.

Muňa goşmaça, gürrüni gidýan bildirişler ilatyň sanyna garanda dünýädäki iň köp ölüm jezasynyň berilýän ýurdy bolmagy bilen birlikde, Tähranyň daşarda oýnaýan rollarynyň diňe dartgynlylyk şertlerinde şineleyändigi, sebitdäki her parahatçylykly öwrülişik bilen birlikde yza tesyändigi baradaky çuňñur duýgusyny-da öz içine alýar.

Iň ýokarda oturan Dini lideriň dzyndan aşakda otyean sözde syýasy we harby ýolbaşçylar kartinasy dünýäde görlüp-eşdilmedik mysalsyz kartina bolmagyny dowam etdirýär.

Munuň özi Eýranyň ölüdigini aňlatmaýar, çünkü ol diýseň janly, çus, ýadro taslamasyna hemaýatkär, sebitleýin we halkara arenalarda hasaba alynýan aktýor bolup biler.

Ýeke gezek düwmä basyp birgiden gahar-gazaply märeke köçädede çykaryp bilýär. Bu märeke düwülgı ýumruklar we ýeke golly şygar bilen saga-sola «ölüm» paýradyp bilýär.

Şeýle-de dört arap paýtagtynda özüne düýpli täsir orunlaryny edinip, Siriýanyň ýerleriniň we häkimiýetiniň agramly böleginiň basylyp alynmagynda beter öte geçip biler. Şonuň üçinem onuň modeli durmuş bilen ölümü üstünlikli formada gizleme we has soňra bu gizlemäni uzak ýa-da az wagtlaýyn dowam etdirme babatynda rowaçlanan modeldir.

Belli bir wagtyň dowamynda birnäçeleri şu modele eýerýär.

Kinsi belli bir derejede erkinleşmek isleýändigini aýdýar. Kinsi belli bir derejede erkinlemegi isleýär, kimsi ata-babalarymyzyň şular ýaly ýaşandygy hakda düýpli şübheleriň bardygyna garamazdan ata-babalarynyň ýasaýsy ýaly ýasamak niýetiniň bardygyny beýan edýär.

Günbatar we onuň modeli iň kyn döwürlerinu başdan geçirip, olara degişli şübheleriň artýan mahaly eýran modeliniň ýörgünlidigini we amatlydygyny öñe sürýän pikirlerem artýar. Afrika ýürtlarynyň Günbatary ýerlerindäki iň soňky obýektlerindenem söküp zyňýan mahalynda, amerikan ýokary okuň jaýlaryndan bütindünýä halklarynyň dem almagyny kynlaşdyrýandygy aýdylýan kolonializme garşıy herekete geçmäge çağyrýan sesler eşidilýär.

1979-njy ýylyň eýran rewolýusiýasynyň imperializmi we renessansy bilen bitewilikde Günbatar modeline birkemsiz jogap bolandygyny we häzirem şeýle bolmagynda galýandygyny bilyärис. Bulam gürrüni ediliýän Günbataryň her ýitgisiniň eýran rewolýusiýasy modeli üçin kesgitli utuşdygyny görkezýär. Emma Eýran we oňa gulluk edýänler uly labirinte tarap barýarlar, Günbatar modeliniň konflikti oňa anyklyk we ugur gazandırmaga ýeterlik bolmaýar.

Emeli durmuşyň örtüginiň astyna gömlen ölümleriň köplüğü şu labirinte yşarat edýär.

Ýagdaydurşuna alanda şular ýaly, çünkü öñe tutulýan güýç hernäçe uzak dowam etse-de, wagtlaýyn we kadadan daşarydyr.

Eýranlylar eneke tarapyndan esewan ediliýän we asla mekdebe gitmeýän çagalar ýaly bolup galymaga mejbur ediliýärler.

Hazym SAGIÝE,
Syýasy analistik, žurnalyst.

Çarşenbe, 29.05.2024 ý. Publisistika